Jussi Tervola, Pasi Moisio

8.11.2017

Perustuslakivaliokunta

Lausuntopyyntönne HE 123/2017 vp

THL:n lausunto hallituksen esityksestä 123/2017 vp

Viitaten kutsuun laitoksen asiantuntijan kuulemisesta hallituksen esityksestä laeiksi kansaneläkkeen ja eräiden muiden etuuksien vuoden 2018 indeksitarkistuksista sekä kansaneläkeindeksistä annetun lain 2 §:n ja eräiden muiden lakien muuttamisesta, THL haluaa kiinnittää huomiota seuraaviin näkökohtiin erityisesti perusturvan varassa elävien asema huomioiden.

THL katsoo, että nyt ehdotettavat indeksijäädytykset yhdessä aiempien ja suunniteltujen indeksileikkausten kanssa lisäävät tarvetta viimesijaiselle toimeentulotuelle sekä uhkaavat heikoimmassa asemassa olevien kotitalouksien mahdollisuutta kohtuulliseksi katsottuun vähimmäiskulutukseen.

Perusturvan riittävyys

THL huomauttaa, että perusturvan määrä on tällä hetkellä verrattain alhainen niin suhteessa toimeentulotukeen kuin minimibudjettiin. Perusturvan varassa elävät kotitaloudet ovat jo normaalitilanteessaan oikeutettuja alunperin lyhytaikaiseksi tarkoitettuun toimeentulotukeen. Lisäksi perusturvan varassa elävien tulot eivät riitä kattamaan kohtuulliseksi katsottua vähimmäiskulutusta eli ns. minimibudjettia. Esimerkiksi yksin vuokralla asuvan perusturvan varassa elävän tulot riittävät, elämäntilanteesta riippuen, kattamaan 73–94 prosenttia minimibudjetin mukaisesta kulutuksesta.[1]

Toimeentulotuen perusosaan, takuueläkkeeseen ja veteraanietuuksiin tehtävää indeksijäädytystä korvaava tasokorotus on perusteltu, mutta muun perusturvan ja asumistuen indeksijäädytys lisää toimeentulotuen käyttöä. THL:ssä tehtyjen laskelmien perusteella vuoden 2018 indeksijäädytys vähentää etuusmenoja 88 miljoonaa euroa (ks. liitetaulukko). Samalla kotitalouksien laskennallinen tarve toimeentulotuelle kasvaa 0,8 % eli noin 9 miljoonaa euroa. Hallituskaudella tehdyt indeksijäädytykset ja –leikkaukset yhdessä (2017 ja 2018) vähentävät etuusmenoja 236 miljoonaa euroa ja samalla kasvattavat toimeentulotuen tarvetta 2,2 % eli 23 miljoonaa euroa.

Luvut heijastavat kehitystä, kuinka toistuvat indeksijäädytykset ja leikkaukset siirtävät pidemmällä aikavälillä sosiaaliturvan painopistettä viimesijaiseksi ja tilapäiseksi tarkoitetun toimeentulotuen suuntaan. Kehitystä vahvistaa asumistuen enimmäisasumismenojen indeksitarkastusten jäädyttäminen vuodesta 2015.

Syyperusteisen sosiaaliturvan paikkaaminen tilapäiseksi tarkoitetulla, tarveharkintaisella toimeentulotuella heikentää myös perusturvan varassa elävien työnteon kannustimia.

[1] Mukkila et al. Perusturvan riittävyys ja köyhyys 2017. http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-938-5

Jussi Tervola, Pasi Moisio

8.11.2017

Tuloerot

THL:n laskelmien mukaan hallituksen esityksellä olisi hyvin maltillinen vaikutus tuloeroihin ja pienituloisuuteen (ks. liitetaulukko). Vuosien 2017 ja 2018 peräkkäiset indeksijäädytykset ja -leikkaukset kuitenkin saavat yhdessä aikaan merkittävämmän vaikutuksen. Hallituksen esitys lisää pienituloisuutta etenkin yli 65-vuotiaiden keskuudessa. Tämä johtuu paitsi siitä, että takuu- ja kansaneläkkeen taso heikkenee, myös siitä, että eläkkeiden verotus voimistuu eläketulovähennyksen pienenemisen myötä.

Lopuksi

THL toteaa, että mikäli syyperusteista sosiaaliturvaa halutaan korvata tarveharkintaisella toimeentulotuella, olisi tästä syytä käydä poliittinen ja yhteiskunnallinen keskustelu esimerkiksi sosiaaliturvajärjestelmän uudistuksen yhteydessä.

Ylijohtaja, pääjohtajan sijainen — Marina Erhola

Johtava asiantuntija,
osaston johtajan sijainen — Anu Muuri

Liitetaulukko. Indeksileikkausten ja –jäädytysten simuloidut vaikutukset tuloeroihin ja julkistalouteen.

	HE:n mukainen ennuste 2018	HE:n vaikutus 2018	Kumuloitunut vaikutus 2017+ 2018
Tuloerot (GINI)	27,8	+0,0	+0,1
Pienituloisuusaste (60%)	14,3	+0,1	+0,2
Alle 18-vuotiaat	12,9	+0,0	+0,1
Yli 65-vuotiaat	13,5	+0,3	+0,7
Miehet	14,3	+0,1	+0,2
Naiset	14,1	+0,1	+0,2
Etuusmenot, milj. € (pl. toimtuki)		-88	-236
Laskennallinen toimeentulotuen tarve, milj €		+9	+23
Verotulot, milj. €		+28	+64
Vaikutus julkistalouteen, milj. €		+106	+277

Menetelmäseloste: Arviot on tuotettu SISU-mikrosimulointimallilla. Euromäärät on ilmoitettu vuoden 2017 hintatasossa. Vuoden 2017 lainsäädäntömuutoksia koskevat arviot ottavat huomioon yleisten indeksileikkausten lisäksi opintotuen ja lapsilisien indeksisidonnaisuuden poiston. Laskelmat ovat staattisia eli eivät ota huomioon mahdollisia käyttäytymisen muutoksia. Laskelmat eivät myöskään ota huomioon indeksijäädytyksen vaikutuksia joihinkin menoeriin kuten palkkatukeen, lääkekorvauksiin tai sote-palveluiden asiakasmaksuihin.